

Gostujoče pero

Bančni socializem in podjetniški komunizem

DR. TOMAŽ SUBOTIČ,
POSLOVNEŽ

S pominjam se kolumen in zapisov mladoekonomistov, ki so nam pred leti dajali za vzor predvsem baltske tigre pa tudi Slovaško. Tako se je znani kolumnist razpisal o velikem napredku omenjenih držav, lepi in moderni cesti od Dunaja do Bratislave ter napovedal, da nas bodo kmalu prehiteli.

Današnje stanje nam je dobro znano! Tako imenovani baltski tigri imajo največjo stopnjo brezposelnosti (Latvija skoraj 23 odstotkov, Estonija 15,5, Litva 14,6, Slovaška 13,7 ...). IMF je moral tako Latviji posoditi 7,5 milijarde evrov, da se je država izognila bankrotu. Tamkajšnja vlada se je težav lotila z znižanjem plač državnim uradnikom za četrtno, učiteljem za tretjino, z zaprtjem več kot stotih osnovnih šol, zmanjšala je število državnih bolnišnic z 59 na 24 in podobno. Verjetno to ni pot, kakršno bi si želeli. Zakaj takšen uvod?

Predvsem zato, ker se strinjam z mnenjem, ki ga je zapisal dr. Berce v *Delu* (Mnenja, 3. marca 2010): »Rešitve iz krize nam ne morejo zagotoviti tisti, ki so jo soustvarjali [...] gospodarstvo, trg in svetovna ekonomija so preveč pomembni segmenti družbe, da bi jih prepustili v 'upravljanje' le ekonomistom.«

Dodal bi, da so nekateri naši profesorji ekonomije kakor aprilsko vreme. Spreminjajo mnenja in napovedi, njihov skupni imenovalec je le velika znanost v smislu »potrebujemo izdelke z večjo dodano vrednostjo in treba je znižati stroške poslovanja«. Žalostno je, da so v glavnem tudi gostje v najbolj gledanih oddajah, kot so *Odmevi* na nacionalni televiziji, in tako še bolj zapirajo krog za spremembe. Tu in tam sicer »izumijo« kakšen model za našo državno zavarovalnico (Vzajemno) in ga na podlagi osebnih znanstev mastno zaračunajo. Toda če je njihov model tako izjemen, zakaj ga niso prodali na primer zavarovalnici Allianz?

Pri vsej zgodbi bije v oči še ena stvar: v zadnjem času je veliko zgražanja, ker nekateri zdravniki opravljajo tudi popoldansko delo v zasebnih zdravstvenih ustanovah. A v čem je razlika med profesorjem z ekonomske in medicinske fakultete?

Bančni socializem

Obe naši največji banki, ki sta večinsko v državni lasti, sta lani poslo-

vale slabše od načrtovanega. Utemeljitev naše največje banke je bila objavljena: »Nadzorni svet NLB je na svoji 9. redni seji obravnaval predhodne rezultate poslovanja NLB in NLB Skupine v letu 2009. NLB je preteklo leto zaključila z negativnim rezultatom v višini 21,4 milijona evrov, ki izhaja iz visokega obsega oslabitev in rezervacij ter enkratnih dogodkov.«

Izgovarjanje na zaostrene gospodarske razmere seveda ne drži povsem. Naredil sem primerjavo s ČSOB (češkoslovaško poslovno banko), katere večinski lastnik je KBC, ki je prav tako solastnik NLB. Mimogrede, tudi druge privatizirane banke, denimo češka hranilnica, ki se je je polastila Erste Bank, in Komerzialna banka, ki jo je prevzela Societe Generale, so dosegle dobičke in donose, primerljive s ČSOB. Kljub podobnim težavam v gospodarstvu v obeh državah je omenjena banka lani ustvarila 668 milijonov evrov čistega dobička, ob bilančni vsoti 33 milijard evrov (NLB ima ca. 20 milijard evrov bilančne vsote). Donos na povprečni kapital pred davki (ROEA) je v ČSOB skoraj trikrat večji, enako donos na povprečno aktivo pred davki (ROA).

Hipotetično bi torej NLB, če bi hotela dosegati kriterije ČSOB, morala ustvariti okrog 400 milijonov evrov dobička, da bi bila primerljivo uspešna. Toda večinska lastnica, država, ali ne zna ali pa ne zmore teh primerjav. Nadzorniki, formalno imenovani na Kasu, so žal v večini predstavniki določene politične opcije, zato nimajo močnega in trdnega položaja v nadzornem svetu, saj so odvisni od dnevne politike.

Dokapitalizacija ali tiha sanacija?

Obe največji domači banki zdaj težita k čimprejšnji dokapitalizaciji, ki naj bi jima omogočila večjo stabilnost in konkurenčnost v mednarodnem okolju. Dokapitalizacija pa lahko dejansko pomeni tiho sanacijo kot posledico slabih naložb.

V svoji kolumni za *Finance* sem že septembra 2006 zapisal: »Slovenske banke financirajo omenjene menedžerske nakupe precej liberalno, morda tudi neodgovorno. Bančni sistem, ki je pregloboko povezan s tveganimi posojili velikim podjetjem, je ranljiv. To pa je za narodno gospodarstvo in posledično za državo nevarno.« Dodal sem, »da bodo menedžerji s svojimi konsolidacijami lastništva škodovali pod-

jetjem, saj takšna podjetja dolgoročno izgublajo konkurenčno prednost in možnost razvoja, ker morajo stroške financiranja vključiti v ceno izdelka, storitve ali posredovanja. Posledično bodo začeli izgubljati tržni delež, razen če jih štiti država. To bi bilo še slabše!«

In bojim se, da je želja po dokapitalizacijah predvsem želja za odpravo napak iz preteklosti.

Če bi banke privatizirali prej, bi se vrsta težav, povezanih z dokapitalizacijo, preložila na pleča pravih lastnikov. Verjetno pa dokapitalizacija v večini primerov ne bi bila potrebna, saj bi bil rezultat poslovanja večji dobiček in bi lahko kapital povečale same. Privatizacija bank bi končala t. i. bančni socializem, v okviru katerega država s svojim lastništvom v bankah vpliva na gospodarstvo. Država bi s privatizacijo bank izgubila možnost vplivanja na privatne aktivnosti privatnih subjektov na račun davkoplačevalcev!

In zdaj se dogaja, da vsi odgovorni v državi s prstom kažejo na banke, češ da premalo posojajo gospodarstvu. Toda banke morajo predvsem skrbeti za depozite, ki jih daje gospodarstvo v obliki posojil. Če bodo posojale pod političnimi pritiski in zato, da bi pomagale političnim oligarhičnim navezavam, bo to velika katastrofa. Vsak bankir želi posojati denar, od tega živi. A posojanje ne sme biti neodgovorno.

Podjetniški komunizem

V že omenjeni kolumni v *Delu* je Berce poudaril: »Slovenski menedžerji so se v zadnjih petnajstih letih 'izkazali' s svojimi vodstvenimi sposobnostmi. S polnimi usti stroškov dela in hkrati prošnji državi, naj pomaga, so v imenu ekonomije stroškov zavirali razvoj in s tem kreativna delovna mesta.«

Sam sem v *Delu* že leta 2006 zapisal: »Uprave, ki se veliko ukvarjajo z branjenjem lastniških struktur podjetij, ki jih upravljajo z ustvarjanjem lastniških mrež, ki izločajo iz nadzorovanja tiste, ki niso pogodu posameznim večjim lastnikom, ne morejo biti uspešne.« In prav to se je dogajalo in se še dogaja.

Izgube primorskega trojčka Intereurope, Luke Koper in Istrabenza v letu 2009 presejajo 180 milijonov evrov! Veliki magi gospodarstva, ki so zajadrali na mesta predsednikov uprav s politično podporo, so dobivali ogromne plače in premije. Nekje sem zasledil, da je imel Bavčar v nekem letu skupno bruto plačo več

kot pol milijona evrov. Na podlagi kakšnih rezultatov mu je nadzorni svet odobril takšno plačo?

Odgovornost uprav in nadzornih svetov

Tudi zato je treba raziskati odgovornost nadzornih svetov in uprav, ki so omogočali nerazumno visoka izplačila. Posamezniki so si in si še jemljejo plače in nagrade, kot da so v komunizmu, le s to razliko, da mislijo, da je premoženje delničarjev namenjeno njihovim apetitom, ne upravljanju, naravnemu k doseganju rasti.

To težavo je v intervjuju za *Delo* (SP, 6. marca 2010) odlično komentirala Cvetka Selšek: »Če želite uspešno prihodnost podjetja, morate imeti tak donos na kapital, da ga lahko ponovno investirate. In ustvarite podlago za nove operacije. Tega ne počnemo; vsi se zadovoljimo s tem, da izplačamo nekaj dividend in razveselimo delničarje. To se dogaja zato, ker nimamo pravih lastnikov, delničarjev, ki bi zahtevali odgovornost članov uprav [...] rekoč, na primer, investiral sem v vaše podjetje in zahtevam 20-odstoten donos na kapital.«

Vsi politično nastavljeni upravljalci oziroma zapravljalci premoženja delničarjev razmišljajo nasprotno in zato škodljivo. Preseneča me, da recimo sindikati (predvsem ZSS Slovenije) bolj odločno ne pokažejo s prstom na to stanje. O moralni odgovornosti društva Manager pa kdaj drugič.

Zadnje čase beremo, da bodo številni menedžerji zapustili Slovenijo, ker imajo boljše ponudbe iz tujine. Prav zanimivo je, kdo od predsednikov in članov uprav omenjenih podjetij si bo našel delo v tujini. Morda pri kakšnem dobavitelju ali kupcu nepremičnin, kot zasluga za preteklo uslugo. Tako se ne upravlja premoženje.

Odlaganje

z zamenjavami uprav

Žalostno je, da je tudi sedanja vlada s Pahorjem na čelu posredno omogočila katastrofalne rezultate v omenjenih podjetjih. Zaradi predolgega odlaganja zamenjav se je lahko marsikaj še skrilo pa tudi poglobilo. Odgovornost za vodenje države, ki jo dobiš na volitvah, pomeni tudi organizirati in voditi ekipo.

Kako naj, denimo, odgovarja minister za promet za poslovanje Slovenskih železnic, če nima možnosti, da bi postavil ekipo, ki ji zaupa, ekipo, ki bi sledila njegovim predvolilnim obljubam? Tako pa premier jemlje avtoriteto ministru, ko skupaj z njim obiskuje Slovenske železnice.

Spominjam se pogovora z ministrom Vlačičem, ko je dejal, da pada in raste z uspešno sanacijo Slovenskih železnic. Kako si lahko odgovoren za nekaj, če ne moreš sestaviti ekipe, ki ji zaupaš in ki bo sledila tvojim ciljem? S takšnim poseganjem v operativno delo posameznih ministrov predsednik vlade daje vtis o nezaupanju vanje. Če so ministri nesposobni, naj predlaga njihovo zamenjavo, sicer pa naj jim ne jemlje že tako šibke avtoritete.

Politično kadrovanje

Pahor je odgovornost za nadziranje podjetij prenesel na Kas. Žal je v primeru Kasa, ki ga vodi dr. Kovač, stanje absurdno. Kas na podla-

Zadnje čase beremo, da bodo številni menedžerji zapustili Slovenijo, ker imajo boljše ponudbe iz tujine. Toda kdo od predsednikov in članov uprav omenjenih podjetij si bo našel delo v tujini? Morda pri kakšnem dobavitelju ali kupcu nepremičnin, kot zasluga za preteklo uslugo.

gi strokovnih meril predlaga najboljše kandidate, ko pa pride seznan na vladno mizo, ga nekdo še vedno lahko spremeni. Podobno se je dogajalo v Kasu za imenovanje v Darsu. Po mojih informacijah je tudi takrat imenovanje potekalo po politični primernosti.

Ali pa primer vpliva mladih iz YES. Večinoma niso dosegli pomembnejših gospodarskih rezultatov, so pa že na mnogih vodilnih mestih v gospodarstvu. Pri Vzajemni smo videli, kakšna nevarnost za podjetje je lahko mlad, neizkušen karierist. Nekaj podobnega je bilo ob kupčkanju za upravo in nadzorni svet Petrola.

Zakaj pišem o tem? Upati je, da se zgodba ne bo ponovila, toda upanje v gospodarstvu ne šteje. Zato moram še enkrat poudariti, kar sem poudaril že v kolumni v *Financah* leta 2006. Slovenija ne sme biti podjetje, ki bi dodeljevalo status nacionalnega pomena posameznim podjetjem na podlagi političnih oligarhičnih navez in izbiralo izbrance za posamezne privatizacijske projekte na osnovi klanov, ki ščitijo lastniške strukture predvsem zaradi svojih pozicij in bogastva in za katere je nacionalni interes le maska za doseganje osebnih ambicij.

Ekonomija brez upoštevanja morale in znanja je žal napol slepa. Zato hvala, odidite tisti, ki temu niste kos.